

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frral fizethetnek elő, fél éves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ,
a lap szellemi részét illető közlemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János; Berde Áron, Szentgyörgyi József, Vörös Sándor,**
helyettes szerkesztő: **Szabó Sámuel.**

Tartalom: Alapítványi helyek betöltése a k.-monostori gazd. tanintézetben. — A párisi közkiállításról, XII. — A marhavészről. — Lótartási szabályok. Erdélyi Károly. — Oidium és ragya. Timár Károly. — Magyarország a párisi lókiállításán. — Szer a poczegerek ellen. — Szerződés a pálinkaivás ellen. — Halálózások. — Szerkesztő postája. — Ifj. Bodor Pál eladó szőlővesszői. — Hirdetések. — Piaczi árak.

Alapítványi helyek betöltése a kolozs-monostori gazd. tanintézetben.

A nagym. földmivelés,- ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium f. évi augusztus 24-én kelt 19006 szám alatti leiratával, a jövő 187⁵/₁₀₀-ik tanévre megüresedett 8 állami ösztöndíjat a kolozs-monostori tanintézetnél: Nagy Károly, Dezső Miklós, Tischler Károly, Barra Mózes, Császár Ferencz, ifj. Teleky Mihály, Gidófalvi Bálint és Nagy Sándor tanulóknak adományozta. A 12 szabadhely közül négy, Rimler Károly, Viski Sándor, Benkő Benedek és Gálocsy Dezső tanulók által fog betölteni. Végre a Szalma Gábor által tavaly élvezett ösztöndíjat Hankovics Károlyra ruházta át.

Kolozsvárt, 1878 szeptember hó 1-én.

Az igazgatóság.

A párisi közkiállításról.

(Eredeti tudósítás.)

(G. V.) XII. Egy nemzetközi kiállítás mindenkor kedvező alkalmul szolgál számos idegennek a találkozásra és épen azért nem is lehet csodálni, ha francia részről kísérlet történt ezen látogatásokat bizonyos cél javára értékesíteni; más szóval, az anyagi haszon mellett a tárlatnak szellemi előnyt is biztosítani az által, hogy a messze földről összehozott művészek, orvosok, iparosok, gazdák stb. közös gyűlésekre, kongresszusokra meghívtak.

Igaz, hogy ez a gyűlésezés is a szigorú kritika előtt nem igen állhat meg, mert az elérni szokott eredmény ritkán áll arányban a jögnak vélt várakozással, de van mindezen öszszejöveleteknek egy rendkívüli nagy és más úton nem pótolható előnyük: az, hogy személyes érintkezésbe hozzák az egyöntetű szakma buzgó mivelőit és ha nem is fennenhangzó határozatok képében, de egymást oktató, egymást meggyöző barátságos informatiókban kell keresnünk és találnunk ezen társulásoknak üdvös sikerét.

A francia központi botanikai társulat egyrésztől úgy, mint a kertészeti egylet másrésztől, augusztus 16-ára nemzetközi kongressust hívtak össze, mely nemcsak látogatottság tekintetében, hanem a résztvevők tudományos vagy üzleti állása következtében is jelentékenynek volt mondható. A közel 500 beiratkozott tagok sorában majd minden nemzetet képviselve láttunk leginkább természetesen a szomszédokat: Angliát és Belgiumot, Ausztriának 3—4 küldöttje volt; hazánkából csak e sorok szerény írója volt jelen.

A megnyitó gyűlés a formalitásoknak volt szentelve; a kongressus azonnal két szakosztályra oszlott: egyik a fűvészetet, másik a kertészetet karolta fel, az utóbbinak elnökéül Morren Ede, a lüttichi egyetem (Belgiumban) hírneves botanikai tanára lett választva.

A kongressusi szabályzat egy nagyon szigorú, de szükséges cikket tartalmazott, azt t. i. hogy minden egyes szónok csak egy negyedóráig beszélhet egy folytatásban és legfeljebb kétszer szólhat egy és ugyanazon tárgyhoz. Ez gátat vetett a francia bőbeszédűségnek, de másrészt érdekes közlések megszakadtak, a nélkül, hogy a tárgy ki lett volna merítve. Célyszerűbb lett volna az előre kitűzött kérdésekre előadókat keresni, azoknak tárgyük kifejtésére hosszabb időt adni s a fenti megszorítást csakis magára a vitára alkalmazni.

A kongressus programja úgy a botánikát, mint a kertészetet illetőleg két részre oszlott: elméletire és gyakorlatira s

a meglehetősen bő napirend 4—4 osztály és 3 közgyűlésen majdnem teljesen el lett intézve. A nem francia hallgatónak bajos volt ezen ülések tárgyalásait teljesen magáévá tenni, egy részt, mert a nagy teremben elhangzottak a nem mindig erőshangu szónokok szavai, másrészt, mert a kertészeti műnyelv kifejezései az idegenek előtt nem eléggé ismeretesek. Ha még hozzávesszük, hogy tetszésében állott a tagnak, bármely élő nyelven felszólalni, mit angol, olasz stb. igénybe is vett — a referáda nehézségei csak növekednek és így ezáltal csak a fontosabb kérdések jelzésére szorítkozhatunk, az érdemleges méltatást pedig a néhány hét múlva megjelenő jegyzőkönyv nyomán fogjuk megcsejteni.

A nevezetesebb kérdések a következők voltak: a magyar korának befolyása a belőlük eredő növényekre; a növényi változványok termelése és fenntartása; a Van-Monsféle gyümölcsstermelési elmélet méltatása; a mesterséges trágyák alkalmazása üvegházban és szabadban, növényi betegségek és elenségek és azoknak mikénti leküzdése? stb.

A kongressus zárulása augusztus 24-én a versaillesi kastélyban lett megtartva, mely alkalmat Seine et Oise megye kertészeti társulata arra használt fel, hogy a világhírű parkban, szabadban és sátrak alatt kiállítást rendezett, melyben a francziákon kívül Anglia, Belgium és Olaszország vett részt. John Wills Londonból és James Veitch és fia ugyanonnan gyönyörű dísznövénycsoportokat állítottak ki, különösen kitűntek: *Phyllantes nivosus* diszocerje, finomhavas levelekkel; *Adiantum gracillimum*, többféle *Dracaena* (különösen szép a *Dracaena Goldienana* és a *Dracaena terminalis alba*), *Araucaria*, a gyönyörű *Croton*-ok (első köztük a *Croton James Rothschild*) *Lantania borbonicák*, gránátták teljes virágzásban, továbbá számos szőnyegnövény, így a zöld és fehér levelű *Regina*, a zöld és piroslevelű *Chelsoni* stb. nagyon csinos kislevelű fű- és mohfélék. Belgiumban a *Linden* és a *Gertczig* főleg újdonságok behozatalával foglalkozik, az első a *Sphaerogyne imperialis*-ban, gyönyörű dísznövényt mutat be, mely szép széles, keresztben es hosszát barázdolt hatalmas leveleivel kiváló szoba-diszül szolgálhat, Geert nagyon szép új *Zamiákat* küldött a kiállításra.

Künt a szabadban faiskolai nevelés példányai voltak láthatók; a pálma-, legyező- és üst-alak volt a leggyakoribb és újabb bizonyosságot szolgáltatott a francziák ismert ügyességéről. Kerti butorokban — fából, azután vesszőből és nádból fonva — nagyon csinos formákat lehetett látni, gépek közül csakis a kerti gyepék kaszálására szolgáló kicsi fűkaszálok érdemeltek némi figyelmet.

Gyümölcs és főzélék két nagy sátor alatt volt kiállítva, mely oldalt nyitva állott, ez okozta, hogy a számos név megnedvesedve többnyire egészen olvashatatlanná vált, annyit azonban észre lehetett venni, hogy a cifrábbnál cifrább neveknek bővében vannak. Legszebben a körte volt képviselve, ott láttuk a *Beurré Six*, *Husvétí* pergament, *St. Germain* és *William* kiváló példányait, az almák között egyetlenbenegy ismerőst sem találtunk, az őszi barack közül a nálunk is nagyra becsült I. Leopold belga király és a Veronai érdemelte ki a

pálmát; a dinnye, többnyire *Cantaloupféle* — nagyon szép példányokban, de aránylag csekély mértékben volt képviselve. A szőlő sem volt impozáns, a fajta nevekkkel: *Chasselas*, *Muscát* többszörstb. lehetett találkozni, de a specialis név azután teljesen elűtött a nálunk használtaktól p. o. a *Chasselas rouge royal*-hoz látszólag teljesen hasonló gerezd 10—15-féle névvel volt jelelve a külön-külön példányokon, így volt a többi is, csakis az *Uva reginae* mutatta be ezen ismert néven bámulatos fejlettségét! Felette kívánatos, hogy a nomenclatura egyszerűsítésére mielőbb komoly lépések történjenek, mert a „névesinálás“ a kereskedelmi kertészek kezében a legnagyobb üzleti visszaéléseket szüli s az összehasonlító tanulmányozást lehetetlenné, vagy legalább is véghetetlenül nehézé teszi!

A főzélékfélék között zöld paszuly és burgonya tűntek ki, utóbbi számos változvánnyal, a paradicsomalma pedig nálunk nem is képzelt nagyságban szerepelt.

A marhavészről.

— Lupény községében a marhavész teljesen megszűnt, minnek következtében a havasok katonai őrizet alá helyezettvén a vészkerület Oláhországgal szemben megszünteték; valamint a közelebbi boldogfalvi vásár is valószínűen megtartható lesz. („Hunyad.“)

A lótartásnál figyelembe veendő általános szabályok.

Ha a gazda a lótartásra akarja magát elhatározni, akkor mindenek előtt jól meg kell fontolnia, hogy vajon előnyös lesz-e rá nézve a lótartás vagy nem. Ha előnyösnek találja és már elhatározta magát: vegye figyelembe a következőket:

1. Vajon a lovakat csupán fogatban, vagy lovaglásra kell-e használnia; — hegyes vidéken vagy síkságon fekszik-e gazdasága; — szántóföldjei nehezen vagy könnyen megmunkálhatók-e és minő takarmányt adhat lovainak? A fennforgó körülményekhez képest kell a lovakat bevásárolni s a czélnak leginkább megfelelő fajtát vagy törzset választani.

2. Nehéz ígáslova-at nem kell gyors szekerezésre használni. Ugy szintén háti lovakat sem szabad terhes gazdasági munkákra székérbe fogni.

3. Gondja legyen a gazdának arra, hogy lovai mindig jól tápláltassanak és jó husban legyenek, hogy munka idején a szükséges erőt ne nélkülözzék.

4. Puhatolja ki a gazda, hogy rá nézve kanczák vagy ménék és herétek tartása czélszerűbb-e? és akként intézkedjék.

5. Ha tenyészkanczákat tart, ez esetben gondoskodjék az ivadékok fokenkénti nemesítéséről.

6. A ki lovakat akar tartani, annak azokat a megfelelő ápolásban és gondozásban is kell részesítenie; főleg arra kell ügyelni, hogy a lovak tulságos munkával ne terheltessenek s ez által idő előtt tönkre ne tétessenek. Egyáltalában a gondos ápolás, a tisztántartás, a kefe és vakaró nem kimélése, gyakori mosás vagy usztatás és végre a nehéz munkában való mérsék-

let nagy befolyással vannak arra, hogy a lovak sokáig épségben és erőben maradjanak.

7. Minthogy a lovak sok betegségeknek vannak alávetve, a gazdának azt is tekintetbe kell vennie, hogy valjon lakik-e közelben ügyes állatorvos, a kihez szükség esetén fordulhat.

8. Ép oly fontos az is, hogy jó kovácsnal rendelkezzen, ki a lovak patkolásához értsen; mert rossz patkolás által a ló könnyen tönkre mehet és használhatatlanná válhatik. A jó kovács ép oly szükséges, mint a szakavatott állatorvos.

9. Gondja legyen a gazdának arra is, hogy lovai mellé ügyes szakértő és kipróbált hűségű kocsisokat kaphasson. Egy ügyetlen vagy rosszakaratu kocsis urának gyakran érzékeny veszteséget okozhat.

Ha a gazda a lótarítás mellett még külön tenyésztéssel is akar foglalkozni, vegye fontolóra e következőket:

A lótenyésztés igen sok költséggel és épen nem csekély risicóval jár s főleg oly vidéken, hol a föld drága s e mellett apró parcellákra osztott, a legelő pedig kevés: nem is szokta kifizetni magát; oly helyeken a takarmányt a szarvasmarha jobban értékesíti. Ez könnyebben is felnevelhető istállózás mellett, míg a sikeres lótenyésztéshez a csikókezelők feltétlenül szükségesek. A lótenyésztés mindazáltal ajánlatos még a nem egészen kedvező viszonyok között is, mert oly előnyöket nyújt, miket a gazdának nem szabad kevésre becsülnie.

Először is a gazda lótenyésztés által a nélkül jut lovak birtokába, hogy kénytelen lenne egyszerre nagyobb összeget iadni. Egyébi ránt nem lehet tagadni, hogy a csikók felnevelése szakszerű, gondos ápolás mellett, ha minden felszámíttatik, szintén sokba kerül; csak hogy az apránkinti kiadásokat a gazda oly igen nem érzi meg.

Másik előnye a tenyésztésnek az, hogy magának a gazda faj-, szin- és egyéb tulajdonságokra nézve olyan lovat nevelhet, a minőt kíván; e mellett nincs kitéve a lókereskedésben oly gyakran előfordulni szokott csalásoknak.

Továbbá a sajátnevelésű lovak a takarmányhoz, vízhez, klimához, istállóhoz, ápoláshoz stb. már kiskoruktól fogva szokva vannak s épen azért egészségesebbek maradnak az idegen vidékről vásárolt lovaknál. Az ily idegen lovakban, melyek az eladásra mintegy hizlaltatnak, gyakran jelentékeny veszteség éri a gazdát; mert azok más istállóban, más takarmánnyal tartva nem ritkán lesoványkednek.

Végül, ha a tenyésztés gondnal és szakértelemmel vezetetik, a csikókkal megetetett takarmány igen jól értékesül, mert a kitűnő fajtájú, hibátlan állatok drágán elkelnek. A lóvásárlások a katonaság számára szintén alkalmas nyújtanak a gazdának, hogy lovát előnyösen eladhassa.

Látható ezekből, hogy a ki csak teheti, igen helyesen cselekszik, ha lótenyésztést folytat; mindazonáltal szükséges előre megfontolni a körülményeket és tisztába jöni ama követelményekkel, mik a tenyésztés számára a sikert biztosíthatják. E követelmények közé tartozik mindenek előtt egy száraz, jó legelő, hol a csikók a megkívántató szabad mozgásban része-

süljenek. Ha istállóban neveltetnek a csikók, akkor hiányzik a lenyésztes sikerének legfőbb feltétele.

Legelő hiányában mulhatlanul szükség van egy eléggé tágas, bekerített helyiségre, hol a csikók kedvező időben reggeltől estig szabadon mozoghassanak s körülzaladgálva tüdejüket, izmaikat és inaikat gyakorolhassák és erősíthessék.

Ha erőteljes, kitartó lovakat akarunk nevelni, nem szabad azokat korán befognunk és fárasztó munkára alkalmaznunk. Ha a lovat már két éves korában nehéz munkára befogjuk, akkor az nem fejlődik ki teljesen, kicsiny és idomtalan lesz, s csakhamar hibák fognak nála mutatkozni, minők: az ínpók, holttetemek, a lábak hibás állása stb. Ilykép számtalan ó már fiatal korában tönkre tétetik, s midőn 5—6 évesek, tehát azon korban, melyben kezdeniök kellene erejüket teljes mértékben használni, már nyomorékká lesznek. Könnyű munkákra azonban 3—4 éves fiatal lovakat nemcsak szabad, de szükséges is használni, hogy őket az állatszoktassuk, gyakoroljuk és erősítsük; csak hogy ennek a kellő óvatossággal és gondnal kell történnie és sohasem szabad a fiatal állatok teljes kimerültségig tartania.

Erdélyi Károly.

Oidium és ragya.

Az újabb időben számos növénybetegségek jeleztek s azoknak megállapítása s orvoslása fölött folyt vitalkozásban sok tinta és papiros fogyasztott. Rozsda, ragya, oidium stb. nem egyszer okozott főfájást a minden oldalról szorongatott gazdának.

Közelebbről m. Paget János ur figyelmeztetett az „Erdélyi Gazda“ 33-ik számában két ily növénybetegségre, melyet szőlőin észlelt.

Tagadhatatlan, hogy a növényéletben mostanában számos betegségek mutatkoznak, melyeket részint a rendetlen, változó időjárás is okozhat, de nézetem szerint: fő oka az említett betegségeknek, a helytelen és a növények életének nem megfelelő miveltében, a különböző munkák hiányos és nem kellő időben tett alkalmazásában fekszik.

Nem szólok itt a rozsdáról, mert ezen növénybetegség felett, melyről némelyek azt hitték, hogy buzáinkat véglegesen kiirtja, addig vitatkoznak, míg azt csupa szóval elűztük vetéseinkről: de azért ismét vissza fog jöni újból alkalmas időben.

Lássunk most a főt jelölt két és más szőlő betegségről egyetmást.

Mikor a szőlő virágzik, ha az időjárás esős s a növényzet buja, a gyorsan fejlődő, nagyra nőtt levelek a gyenge kis gerezdeket túlságosan beárnyékolják, nem köt jól a szőlő s elrugja bogyói nagyrészét, egyik szőlőfaj érzékenyebb mint a másik s itéletet, sokszor halálost mondunk ki egyes szőlőfajok felett és ha a jeizett időben szőlőnk földje kapálatlan, sőt burjános: a baj kétszerezett lesz.

Mikor a bogyók teljes fejlődésben vannak, ha szőlőnk földje kapálatlan, a gyomlálás vagy magfávalasztás, levelezés nem tétetett meg s ezen munkát megkésve meleg s talán esős időben végezzük, az árnyékban elkényeskedett gerezdek a

nap hevének egyszerre tétetvén ki, előállnak a fekete foltok a szőlőfán és bogyókon; nevezük azokat bár ragyának vagy egyébnek. A bogyók héjja elveszti rugékonyságát, nem fejlődhetik, nem nő és sokszor le is hull.

Mikor megkészt a gyomlálás és kapálás; lanyha esős, meleg napok vannak; a szőlőgerezdek szépen, dúsan és tömötten fejlődnek; a levegő szabad érintésétől, a nap jótékony melegétől el vannak zárva, úgy szólva árnyékban tulságos nedv behatása alatt állnak: kifejlődik az Oidium és pedig annál hamarabb s annál nagyobb mértékben, mentől alantabb fekszik a szőlős kert s mentől kövérebb annak talaja.

Mikor a szőlő érik, ha esős kövér idő jár, a fejlődés erőltetett, gyorsított s a szőlőgerezdekről a rájuk esett harmat vagy eső csepp nem száradhat fel gyorsan, sokszor egész nap: kihasad a szőlő szeme és rothadásnak indul.

Valamely betegség gyógyítása nehezebb, mint annak kikerülése, sőt a növényéletben betegséget gyógyítani csaknem lehetetlen, hanem egyetlen gyakorlati módnak mutatkozik a már beteges részek eltávolítása, kivágása.

Az általam idézett szőlőbetegségekre gyógyszerrel sikeresen alkalmazhatónak nem tartok; de igen is óvszert: és ez a helyes művelés.

Már a szőlőtelep készítésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy mentől alantabb fekszik valamely szőlősnek választott hely, annál ritkábban kell a szőlőtőket ültetni, úgy hogy az egyes szőlőtők a levegő és nap sugarai hatásának mentől jobban kitéve legyenek.

E tekintetben az ötös koczkát előnyösebbnek tartom a négyszögre ültetésnél. A sorok távolságát csak a legmagasabb fekvésnél engedném meg egy meter közünek; alantabb fekvésnél sokszor egy fél metert is szükségesnek tartok.

A most mondottakból következik — bár nagyon sajnálom, hogy így kell nyilatkoznom — hogy bércezes hazánkban, hol szőlőhegyeink oly hullámosak s megesik, hogy ugyanazon szőlőhegy egyik oldala árnyékban van, míg más részét a nap süti a drótra művelés nem egészen ajánlható, mert ily művelés mellett csak is két oldalon érheti a nap a tőkét, a szőlők hosszában; mi délben történik, ha a szőlő a meridianus szerint ültettetett; azelőtt és azontul egymást árnyéhitják a szőlőtőkék.

Itt találom én természetes okát annak, hogy Erdélyben a karikás szőlőművelés honosult és tartatott meg mai napig általánosságban, mert ily művelés mellett szabadabbak a közök a szőlőfák közt s erőteljesebben, egészségesebben fejlődik a szőlő.

Engedje meg m. Paget ur azon kérdést vetni fel: „nem gyakoribbak-e a szőlőbetegségek drótra mivelt szőlőiben, mint a karóra miveltéknél?” Figyelemmel kísértem ez ügyet, kísérletet is tettem Küküllővárt s tapasztalatom nekem adott igazat.

A többi óvszerek: a kapálásnak kora tavasszal véghezvitele, figyelem arra, hogy szőlőkertünk soha dudvás, burjános ne legyen. Nem az a kérdés, hogy hányszor kapáljuk szőlőinket? hanem tartsuk törvényképpen azt, hogy a szőlő földje mindég tiszta és porhanyított legyen.

Ugyanezen törvényt állítom én föl a gyomlálásra, magfa választásra nézve is. Gyomláljuk meg szőlőinket virágzás előtt minden esetre, hogy így a virágzás alatt a gyenge gerezdek nagyon ne árnyékkoltassanak be s virágzás után, ha tapasztaljuk, hogy a gerezdek, újból igen árnyékkoltak, mert sokszor kell gyomláltatni. Itt is csak azt mondom, miért fent, nem kérdem hányszor? hanem, miként?

Az újabb idő szőlészeinek megbecsülhetetlen törvénye, hogy a hónaljak ne szakasztassanak vagy vágassanak tőből le és hogy a rügyek anyját, a levelet letépni nem szabad, mert csak ez által biztosíthatjuk jövő évi termésünket. Ugyde ennek folytán több levél marad a fán, több az árnyék; tehát fordítsunk több figyelmet a gyomlálásra.

Igen természetes s talán említenem sem kellene, hogy gyomlálás alkalmával a kiválasztott magfákat is mindég fel kell kötözni, nehogy azok keresztül-kasul hajolván, a beárnyékolást előmozdítsák.

Megvagyok győződve, sőt tapasztaltam is, hogy a hol az általam mondottak figyelemben tartattak és megtétettek, ott a kérdéses szőlőbetegségek elő nem fordulnak. Az igaz, hogy a munka több, de több lesz a jövedelem is és nem kellend orvosszerekről gondoskodni.

Ha szeretjük a nemes italt, ne féljünk a nemesítő több munkától sem!

Timár Károly.

Magyarország a párisi lókiállításán.

A földművelési magyar ministerium elhatározta, hogy Magyarország lótenyésztését, — közigazdaságának ezen egyik legjelentékenyebb ágát, a Párisban 1878. szept. hó első napjaiban tartandó nemzetközi lókiállításán bemutatja.

Ezen határozat folytán ki kellett választanunk az álladalmi ménesekből azon példányokat, melyek az országos lótenyésztés javítására hivatott tenyészanyagot képviselendik a párisi kiállításán és be kellett szereztetnünk az egyes jelentékenyebb tenyészvidékekről azon lovakat, melyeket magának az országos lótenyésztés jelen állapotának bemutatása véget küldük Párisba.

A lovak kiválasztásánál s egyáltalán az egész csoportos kiállítás rendezésénél két út állt előttünk. A fény s a külső tündöklés útja egyfelől s az őszinteség és valóság útja másfelől.

Ha a magyar álladalmi ménesekből kiválasztottuk volna a legszebb példányokat; ha minden egyes törzsnek legkiválóbban sikerült, legfeltűnőbb egyedeit küldöttük volna a nemzetközi lókiállításra: bizonyára igen fényesen szerepeltünk volna ott.

A nagy közönség ezrei nem kérdezték volna azt: hiven képviselik-e az egyes példányok azon különböző fajtaikat és törzseket, melyek a magyar állami ménesekben neveltetnek, hanem valószínűleg egyhangu dicsérettel üdvözölték volna a szép látványt.

Talán a szakértők és bírák többsége is, a kiállított legkiválóbb példányok után ítélve meg államméneseinknek előttük

ismeretlen anyagát, — a lehető legkedvezőbb bírálatra ragadtatta volna magát s így a külső siker bizonyára teljes lett volna.

De ez út nem vezetett volna oda, hogy a lókiállítás látogató közönség szakértő része, valójában megismerje a magyar állami ménesekben a tenyésztett fajták és törzsek jellegét; s így a jury elé szebb, de valótlan képet állítottunk volna.

Mi ezt az utat nem választottuk, mert nem lett volna a valóság útja.

Belenyultunk az állami ménesek egyes törzseinek általános nagy tömegébe s a kiállításra épen azon példányokat jelöltük ki, melyek az egyes törzs nagy többségének jellegét — előnyeivel és hiányaival együtt — leghívebben képviseli.

Ezzel figyelembe vettük az állami ménesek rendeltetését is, mely egyedül és kizárólag az általános országos lótenyésztés fejlesztésében áll. Egyes kiváló példányok által e célt nem érhetjük el, hanem igenis elérhetjük azáltal, ha az állam-ménesekből évenként a tenyésztők rendelkezésére kiküldött apalovak általánosan megfelelő jó tenyészanyagot képviselnek.

A nemzetközi lókiállításra küldött példányok után biztosan ítélhet a jury s a szakértő közönség ezen tenyészanyag általános minősége felett.

A milyen az egyes törzsből kiállított mén és kanca, olyan körülbelül az egész törzs tulnyomó többsége.

Látni fogják tehát a magyar állami lótenyésztés-intézetek hű és teljes képét, fény- és árnyoldalaival együtt. Itéljenek fellette oly elfogulatlanul és igazságosan, a mily realison jártunk el mi a kiállítás rendezésénél!

Ugyanezen utat követtük az országos lótenyésztés bemutatásánál. Itt is sokkal fényesebb, sokkal hatásosabb képet nyújthattunk volna.

Ha kiválasztjuk az egyes nagyobb tenyésztők méneseiben található nemesanyagból a legkitünőbb példányokat; ha a kisebb tenyésztő istállóiban is azt keressük fel, a mi a legjobb: akkor a magyarországi lótenyésztésnek ragyogó képét tapsolhatta volna meg Párisban, a viszonyainkat nem ismerő nagy közönség.

Itt azonban még inkább kötelességünk volna hű képet nyújtani. Komoly és fontos cél ugyanis az, melynek elérése lebegett szemünk előtt, midőn elhatároztuk, hogy az állami ménesek tenyészanyagán kívül bemutatjuk Párisban a népies lótenyésztés termelését is.

Nem cifra kiállítással kívánunk mi e téren olcsó dicsőséget szerezni; hanem be akarjuk bizonyítani a világ előtt azt, hogy a lótenyésztés Magyarországnak egyik legjelentékenyebb termelési ága s hogy bizonyos minőségű lovak tekintetében Európa legbiztosabb és legolcsóbb piacza Magyarországban van. Mily fontos szerepe van Magyarország lótenyésztésének európai szempontból is, annak jellemzésére felhozzuk, hogy a m. királyság 5600 négyszög mértföld területén, 15,417,000 lakos mellett 2,158,000 ló találtatott az utolsó népszámlálás alkalmával, tehát minden mértföldnyire 385 ló, 1000 lakosra pedig 140 ló esik; s így a jelentékenyebb európai államok között a lovak relatív száma tekintetében, Oroszország után második helyen hazánk áll.

Hogy azonban lótenyésztésünk fontosságát feltűntessük, már itt is néhány szóval meg kell említenünk az anyag minőségét.

Equus velox hungaricus (gyors magyar ló) név alatt évszázadok óta ismeri és becsüli már Európa a keleti származású, sebes, szívós és kitartó magyarországi hátaslovat.

Ezen fajta eredeti alakulásáról, fejlődéséről és jelenlegi állapotáról később tüzetesen szólván, itt csak azt akarjuk kiemelni, hogy Magyarországnak 2 milliót meghaladó lólétszámában legalább egy harmad rész képviseli a fentebbi elnevezés alatt régóta ismert, de a kor kívánalmaihoz képest jelentékenyen módosult kitünő háts és könnyű hámos lovat. A mint későbbben bővebben kifejtjük, Magyarország természeti viszonyai, égalja, közlekedési szükségletei s külterjes gazdasági viszonyai ezen lófajta tömeges tenyésztését igénylik.

Jelenleg tehát Magyarországon nem a nehezebb testalkatú igás és hintós ló képezheti a tömeges forgalom tárgyát, mert csak szórványosan rendelkezünk nehezebb igás lóval, minő a percheron, boulonais vagy norfolki; ugy szintén természetes nagy fajták terjesztése és javítása természeti viszonyaink által alkotott korlátokig — még a jövő feladata nálunk.

Ez irányban legjobb példaként lebeg szemünk előtt azon észszerű és öntudatos eljárás, melylyel Franciaországban sikerült nehezebb természetű nyugoti származású igás és hintó lófajtáit néhány évtized alatt, a tökély bámulatos fokára emelni. Azon téren tehát, a hol az utánzásnak csakis kezdetlen vagyunk, nem versenyezhetünk oly nemzetekkel, melyek e téren a tökélyt már megközelítették, annál kevésbbé, miután természeti viszonyaink sem kedveznek általában a nehéz igás és hintós ló sikeres tenyésztésének.

A kisebb és nagyobb háts és kisebb és közép hámos ló azonban, főképp és első sorban pedig a katonai célokra szükséges, jó minőségben és nagyszámban van meg nálunk. Tenyésztésével fedezhetjük nemcsak az ország szükségletét, hanem a külföld számára vásárra állíthatunk évenként jelenleg is már mintegy 30 ezer példányt, mely szám a növekedő igényekhez képest, néhány év alatt 30—50 ezer példányra, sőt idővel még ennél is nagyobb számra is könnyen emelhető.

Ezen az ország belsejének felül rendelkezésre álló jelentékeny termelésfeleslegnek lehető legjobb, állandó és biztos értékesítése képezi a célt, melyet a párisi nemzetközi lókiállításon előmozdítani ohajtunk.

A nép kezében minden egyes vidéken tömegesen található anyagból választottuk tehát a kiállított lovakat. Itt is úgy, vagy még inkább, mint az állami ménesek kiállításánál, mellőztük a kiváló és kerestük a rendest, — az általánost.

Nagyobb tenyésztőtől vagy ménesekből egyetlen egy lovat sem vettünk be a csoportos kiállításához.

A kiállított 36 ló kivétel nélkül a kisebb tenyésztőtől vásároltatott, még pedig különös figyelemmel arra, hogy minden egyes vidék tenyésztésének képviselőjeként kiállított lovak se jobbak, se rosszabbak ne legyenek, mint az azon vidéken található anyag újabb ivadékanak tulnyomó része.

Bátran azt állíthatjuk tehát, hogy a külföld az esetben, ha szüksége van oly lovakra, a minőket a párisi csoportos kiállításán lát, e szükségletet Magyarországon, bőven fedezheti. Minden egyes jelentékenyebb vidék lóvásárjain tömegesen fel fogják találni azon lovat, melyet Párisban az illető vidékről kiállítva láttak. S mert ezt akartuk elérni, azért választottuk itt is a teljes őszinteség útját, talán eltérve a szokásos kiállítások módjától, hol rendszeren több a tüntetés, mint a valóság.

A kiállított példányok nem tenyészanyagként szerepelnek, nem képviselnek fajtát, hibátlanságot vagy tökélyt; hanem képviselik azon használati lovat, mely ma Európában legnagyobb számban és legolcsóbb áron Magyarország vásárain található.

E lovak bevásárlási ára átlag 500–700 frankos volt s csak rövid idő előtt vásároltatván, tehetségeik teljes kifejlesztésére, vagy beható idomításukra idő sem lett volna.

A kiállított 36 ló összevásárlása után csak néhány hélig tartatott a bábolnai állami ménesben, hol megfelelően tápláltatván, jobb conditíóba jöttek, mint általában a kisebb tenyésztőknél szokás; de különben, sem testalkatra nem különböznek a nép kezében lévő anyag zömétől, sem pedig mesterségesen betanított szép járás által nem ragadják el a nézőt.

Ugyanez áll különben az állami ménesekből kiállított lovaknál is.

Ezek sem készítették elő hosszú időn át idomítással a kiállításra. A kiállított ménnek csak néhány hét előtt fejezték be az ez évi fedezési idenyt, mely alatt nem az iskolalovaglás, hanem a fedezés volt hivatásuk. Szintugy a ménesekből kiállított kanczák legnagyobb része is már több csikót nevelt; künt a szabad ménesben járt és jelenleg is vemhes.

Azt tehát nem várhatja senki sem e lovakról, hogy jelenleg rendkívüli meglepő actiót mutassanak.

Mi Párisban azon nyers anyagot akarjuk bemutatni, mely idomítás által a használhatóság igen magas fokára fejleszhető, mert a ménési képesség s a sebes actió feltételei megvannak lovaink tuluyomó nagy részében; sokszor még azoknál is, melyeknek nem egészen arányos külseje a képességet nem árulja el.

E tekintetben tehát, ha nem is fogunk babérokat aratni a nagy közönség előtt, mégis nyugodtan várjuk a szakértők bírálatát; kik jól tudják, hogy e lovakkal nem egy idomító iskola (école de dressage) eredményét, hanem az idomításra képes anyagot akarjuk bemutatni.

Az álladalmi ménesekből kiállított lovak nem fognak eladatni, hanem a kiállítás után ismét visszavitetnek.

A tenyésztőktől összevásárolt 36 ló a kiállítás bevégeztével el fog adatni.

Ezen lovak ugyanis a „Magyarországi lótenyésztés emelésére alakult társulat“ tulajdonát képezik, mely társulat a kormány megbízásából vásárolta össze azokat. A kormány a csoportos kiállítás kedvéért szállította e lovakat Párisba; hol ugy fognak rendeltetésüknek legjobban megfelelni, ha az eladás alkalmával minél több tulajdonos kezébe kerülve, használhatóságuk által terjesztik a magyarországi lovak jó hírét; s ez által minél több új vevőt hoznak Magyarorszáig vásáraitra.

Különben némi önérzettel megjegyezhetjük, hogy e lovak jó híre már régi időktől fogva elterjedt Európában s hogy az utolsó évtized alatt Magyarország ló kivitele rohamosan szaporodott.

Két év óta a háborús viszonyok folytán politikai okok miatt szükségessé vált, de most már megint visszavont ló kiviteli tilalom teljesen megszüntette e téren a külkereskedést; s így épen jelenleg, midőn egy hónap óta ismét megvan a kivitel lehetősége, roppant nagy számban található Magyarországon az eladó közép hámos, továbbá a nagyobb és kisebb nyerges ló.

A mi különösen a nyerges lovakat illeti, ezeket a kiviteli tilalom előtt is igen nagy számban vitték ki Franciaországba, Németországba, Olaszországba, Angliába, sőt Hollandiába is hadseregbeli szolgálatra.

Az itélet, melyet ezen kivitt nyerges lovak használhatóságáról hallottunk, a legtöbb esetben igen kedvező volt. Dícsérték szívósságát, tanulékonyságát, igényeinek egyszerűségét, s főleg azt, hogy a rossz tartás és táplálást sokkal kevésbé sinlik meg, mint a legtöbb nyugati származású lovak; ellenben jó tartás mellett a legerősebb használat közben is folyton javulnak és igen sok ideig használhatók maradnak. Ezen felül pedig nagy előnye a magyar lovaknak az, hogy igen könnyen szokják meg az égalj és táplálék változtatását, úgy hogy aclimatisatiójuk bárhol és minden baj nélkül végbemegy.

Oly tulajdonságok ezek, melyek által a magyarországi ló méltán kiérdemelte azt, hogy mint sebes közép hámos és nyerges ló, főképp pedig, mint katonai czélokra páratlan ló, egyik legelső helyen említettik s a külföldön keresetté vált.

Ezen keresletet akarjuk a kiállítás által lehetőleg fokozni.

Ha jelenleg már évenként 30 ezer lovat adhatunk el külföldre és mint egy évben 22 ezer lovat tényleg ki is vittek; elérni kívánjuk, hogy a kivitel állandó legyen, sőt évről-évre fokoztassék mindaddig, míg a külföldi fogyasztás, a saját szükségleteink fedezésén felül elérhető termelést teljesen igénybe veszi.

A termelés ezen szélső határai azonban nálunk igen ruganyosak.

Anyag elegendő van arra, hogy évenként most már 30,000 lovat eladhatunk a külföldre, a nélkül hogy saját lótenyésztésünk érdekei ez alatt csorbát szenvednének; s a szám gyors szaporítása tisztán a külföld növekvő vétel-kedvétől függ.

Minél több lovat visznek ki évenként jó áron Magyarországból, annál több fog az országban maradni; s minél jobbat visznek ki, annál jobb fog itthon maradni.

Jelenleg ugyan is Magyarországon mintegy 300,000 kanczát használnak tenyésztésre, mely számnak mintegy fele azon keleti származású anyagot képviseli, mely után jó nyerges és könnyű hámos lovat lehet nevelni. Az ezek után nevelt csikók egy része azonban nem részesül a kellő ápolásban és tartásban, kimélet nélkül korán használtatik s így elcsúszva, nem válik vásári áruvá.

Az tehát: vajjon Magyarországon 30 vagy 60 ezer lovat lehessen évenként kivitelre nevelni, a meglévő anyag szá-

ma által nem korlátoztatik, hanem tisztán a jobb tartás, nagyobb kimélet és a zabos zsák kérdése. A nagyobb külföldi kereslet folytán biztossá váló eladás s a javuló ár pedig növelni fogja földmivescinknél a tenyésztési kedvet, javítani fogja a tartást és kimélést, s végre a mi fő, a nyereség megfogja tölteni a zabos zsákokat.

Ezért tartjuk mi valónak és megdönthetetlennek azon különösen hangzó nézetet, miszerint annál több és jobb lesz az országban, minél többet és jobbat visznek ki külföldre.

A lökivitel fejlesztése azonban csak úgy érheti el a kívánt mérvet, ha lovaink minősége a külföld igényeit és ízlését teljesen kielégíti. Mennyiben van megelégedve a külföld a jelenleg rendelkezésre álló anyaggal, azt a kiállításunk felett hozandó bírálat és ítélet fogja velünk tudatni.

A bírálat eredménye szerint iparkodni fogunk arra, hogy lovaink azon tulajdonságai, melyek a külföldi fogyasztók igényeinek megfelelnek, minél jobban fejlesszessenek; azon tulajdonságok pedig, melyek az uralkodó ízlést ki nem elégítik, mindinkább háttérbe szoríttassanak országos lötenyésztésünk terén. A mennyire az ország természeti és gazdasági viszonyai engedik, a külföldi fogyasztók igényeihez és ízléséhez kívánunk tehát alkalmazkodni; mert ez uton legbiztosabban véljük elérhetni kivitelünk lehető fokozását.

„N. H.”

Szer a patkányok (poczegerek) ellen.

Néhány év előtt, szomszédunk istállójából épületünkbe vette magát a patkány s egy még 1811-ben épült raktárban, a már korhadni indult padlózatra, a fal mellül, ugyancsak jókora földturásokat tön. Állítottunk patkányfogót, zsirba sült s égetett mésszel meghintett szivacsot tettünk lyukai nyílásához: mit sem használt; érintetlenül maradt egyik is, másik is; a kártékony csunya állat üzelmeit tovább is folytatta. A gyógytárból már patkánymérget akartam hozatni; e szándékom és tépelődéseim közben jött hozzám Molnár Imre, vidéfalusi kasznár, kinek bajom és bosszúságomat elpanaszoltam. Hm! mondá ő, fejét csóválva, biz az nagy baj; de ne tessék drága patkánymérget hozatni, jobb olcsó és biztosan elűző szert küldök én. Mit? kérdém. Majd meglátja. Nehezen s kíváncsian vártam ígéretének beváltását. Még az nap este felé jött küldönce s néhány sor kíséretében egy szakajtó kendővel nehézságú rutát, (*Ruta graveolens*) hozott, mely az urasági kertben az ut szegélyzetéül nagyobb mennyiségben természetik. A küldeményt kísérő sorok pedig ezen utasítást adták: a rutával, — mely szárított állapotban is ugyanazon szolgálatot teszi, — a patkány lyukait, a honnan tűr, a lehető jól s keményen dugjam be és kezeskedik érte, hogy már a következő reggel, ujjabb friss földhányásait nem fogom látni. Az utasításhoz képest jártam el, s Molnár Imre szere hatott, igaza volt; azóta nem tapasztaltam, hogy a pakány mutatkozott volna. A ruta szagától irtózik s messze fut előle a patkány; mint ezt később a nevezett gazdatiszt állította, és meglehet, hogy az orvosi árnő (*Cynoglossum officinale*) is ugyanily hatással bír, nincs okom kétségbe vonni. De talán egy harmadikunk még más óv- és ellenszert is tudhat; azért közlöm én ezt itt a közönség használatára.

(Hal. G.)

Szerződés a pálinkaivás ellen.

Sztankócz községében — Zemplémegeye — a nép igen neki adván magát a pálinkaivásnak, az odavaló gör. kath. tanító szerződésre lépett a néppel, és pedig olyformán, hogy a népet arra kötelezi, miszerint egy évig sem a koresmában, sem otthon nem iszik pálinkát; ellenesetben köteles a szerződés ezen pontját megszegő 50 forint pénzbírságot jótékony célra fizetni. A tanító pedig, mint egyik szerződő fél, kötelezi magát, azon esetre, ha a szerződést megtartják és egy évig nem isznak: — saját költségén a templom részére egy 50 frtos lámpát vásárolni. Ezen szerződés egy hónapja, hogy létrejött, s egy hónap óta a községben senki sem iszik. A koresmáros kétségbe van esve, s a jobb időkben dupla kré'ával szerzett örökségét már árusítja, hogy sátorfáját felszedve, élményen egy jobb, boldogabb vidéket keresni, hol még a pálinkaivásnak szebb jövője mutatkozik. Valóban nagy jótétemény lenne, ha széles e hazában, községenként ilyferma szerződéssel meg lehetne a köznépet az annyira meggyökerezett pálinkaivástól, s így az anyagi és erkölcsi bukástól is menteni. (Egészst. lapok.)

Halálozások.

Lapunk szerkesztő bizottságának érdemes elnökét, Páget János urat súlyos családi veszteség érte; szept. 1-én neje br. Wesselényi Polixéna halt meg, 76 éves korában.

Öszinte részvétellel csatlakozunk bánatához!

Zabolai gr. Mikes Benedek, az erdélyi gazd. egyesület alapító tagja, 59 éves korában, Zabolán aug. 27-én elhunyt. Áldás emlékére!

A szerkesztő postája. A francia szaklapok nyilatkozatait Erdély borairól, csak jövő számunkban adhatjuk. — Vettük az üszög elleni ujjabb páczoló szer leírását; ezt is közelebből. — A kert. sz. a k o s z t á l y működéséről szóló legújabb értesítés későn érkezvén, jövő számunkra marad. —

Vettük: ifj. B o d o r P á l urnak, helytt Kolozsvárról, árjegyzékét, melyben 100 fajon felüli $\frac{1}{5}$ részben asztali, $\frac{1}{5}$ részben borszőlő fajok gyökeres vesszőinek eladását hirdeti. Erdélyben ennél értékesebb gyűjtemény eddigelő a közönség rendelkezésére bocsátva még nem volt. —

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.

Hirdetések.

Eladó búza.

(3-3.)

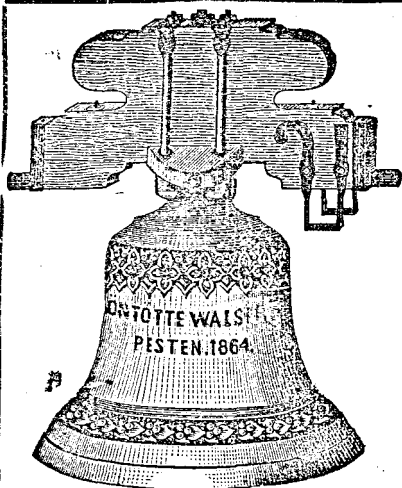
(28.)

Gróf Béli Akosnál Méhesen u. p. Mocs kapható üszögmentes magnak való búza; egy hectoliter ára helytt 7 frt 50 kr; a maros ludasi vasúti állomásnál 8 frt o. é.

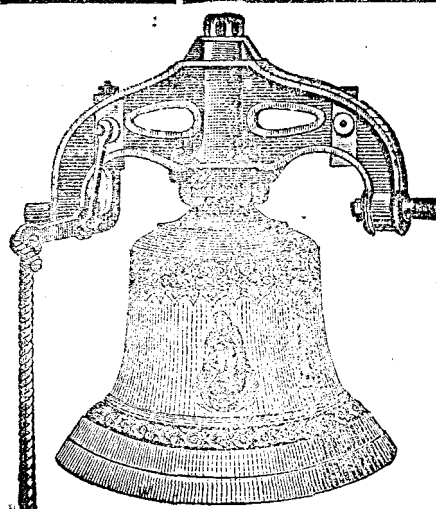
Gróf Béli Akos.
u. p. Mocs, Méhesen.

Tömítő-orsók, kovács-fúvók, takaró-ponyvák, tized mérleg és súlyok.

kerti- és kezi fecskendők, tüzi vedrek, pemetek, toló- és mászó létrák

Harangok
fa és vaskalappal.
Tűzoltó szerelvények.
Borlehozó gépek
teljesen felszerelve.
Gummi és kender
tömítők, gummi kö-
penyegek.
Szivattyus és házi
kutak, azonkívül

rugany-mérga és gúttaperga árúk minden czélra, nevezetesen lapok, szellentűk, zárkarikák, zsinórok

szerező és javító műhelye; elvállal kutak, gépek és vízvezetések berendezését és javítását (36-52.) (3.)

WALSER FERENCZ első magyar gép- és tűzoltó szerek gyára, harang és ércöntőde Budapesten,
főkraktár Kolozsvártt, bel-monostor utca 12. szám.

villanyos házi és szoba-távirádák, vezetékek tűzoltó egyletek részére

P i a c z i á r a k .

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)					100 kilo		1 köbméter	1 kilo	
helye	napja	tiszta buza	elegy buza	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tűzifa	marhahús
á r a k r a j c z á r o k b a n											
Beszterce		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brassó		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik-Szereda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Décs	sept. 3	540	480	330	—	150	540	320	100	200	32
Déva		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erzsébetváros		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarás		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K.-Fehérvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ky.-Sz.-Miklós	aug. 31	800	575	475	400	250	575	110	90	—	30
Kolozsvár	sept. 5	470	365	330	—	150	630	200	200	250	42
M.-Vásárhely		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Enyed		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N.-Szében	sept. 3	590	490	360	400	200	620	160	90	300	40
Szegesvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
S.-Sz.-Győrey	sept. 2	650	600	240	500	240	540	250	150	250	32
Szamosújvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sz.-Régen	aug. 29	510	435	338	262	212	587	200	80	220	28
Sz.-Udvarhely	sept. 3	615	500	400	—	225	650	160	40	180	28
Torda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.-Hunyad		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számíthatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akárhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda“ hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52									
	széri hirdetésnél									
	fizetendő forint									
10/16 v. egész oldal	8	24	45	85	120	160	180	200	220	260
8/16 v. fél „	4	12	23	43	60	80	90	100	110	130
4/16 v. negyed „	2	6	12	22	30	40	45	50	55	65
2/16 v. nyolczad oldal	1.50	4.50	8	12	16	22	24	26	28	33
1/16 v. tizenhatod „	1	3	4	6	8	11	12	13	14	17

Ezenkívül 30 kr. bolyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői

25% vagyis egy negyedrészt engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.